

Remissvar på Skogsstyrelsens förslag på ny definition för hyggesfritt skogsbruk.

Till registrator@skogsstyrelsen.se

För kännedom till näringsministern, miljöministern, Naturvårdsverkets generaldirektör, Naturskyddsföreningens riksdörförande, Naturskyddsföreningens skogshandläggare, Naturskyddsföreningen Norrbottens skogssamordnare, Världsnaturfondens WWF Sveriges t.f. generalsekreterare, FSC Sveriges verksamhetschef

Sammanfattning – vår kritik

Skogsstyrelsen har sedan 2005 haft ett uppdrag från regeringen att verka för att kunskapen om och omfattningen av hyggesfritt skogsbruk ska öka.

Avsikten, att ta fram en definition för hyggesfritt skogsbruk, som tydligt skiljer det från trakthyggesbruket, är konstruktiv. En god definition skulle fylla ett viktigt behov.

Ur remissrapporten: ”I Skogsvårdsorganisationens Utvärdering av Skogspolitikens effekter, SUS 2001 (Skogsstyrelsen 2002) konstateras att användningen av andra skogsbrukssätt än trakthyggesbruk ej ökat nämnvärt. I samma utvärdering konstateras också att föryngringsavverkning i trakthyggesbruket är den åtgärd som mer än alla andra påverkar biologisk mångfald i skogen. I rapporten från 2002 anges också att efter mer än 50 års trakthyggesbruk är det inte förvånande att vissa svårspredda arter som är beroende av lång skoglig kontinuitet missgynnas och är hotade i dagens skogslandskap.”

Skogsbruk utan hyggen skulle, i motsats till trakthyggesbruket, ge bättre möjlighet till överlevnad för skogens fauna, flora och funga, vara en omedelbart fungerande omfattande kolsänka, låta rennäringens lavbetesskogar finnas kvar, ge folket goda möjligheter till friluftsliv och naturturismen möjlighet att expandera som sysselsättningsgenererande verksamhet och som en motor för landsbygdsutveckling som inte föröder landskapet, samt leverera kvalitetsvirke med möjlighet till bättre betalning per kubikmeter för sågverksindustrin, bidra till hållbart byggande och långlivade hållbara skogsprodukter samtidigt som pappersindustrin får ställa om från produktion av engångsartiklar, resursslösande förpackningar och onödiga mängder av reklamtryck och tidningar tryckta på icke-returmassa.

Definitionen i Skogsstyrelsen remissförslag är dessvärre inte tillfyllest då den öppnar för att räkna in stora arealer monokulturer, anlagda enligt trakthyggesbrukets modell, i statistiken över areal som skulle anses brukas hyggesfritt. Det kan innebära att den föreslagna definitionen driver utvecklingen bort från det mål som regeringen år 2005 gav Skogsstyrelsen.

Skogsstyrelsen erbjuder genom den föreslagna definitionen skogsbolagen, staten, kyrkan, kommuner och privatskogsägare en billig möjlighet att få kalla sitt skogsbruk för hyggesfritt. Genom definitionen blir det tillräckligt att lämna bara 25 träd per hektar som är 10 meter höga (minimialternativ för skärmställning), eller att bedriva ett onaturligt schackruteskogsbruk med 50 meter gånger 50 meter stora hyggen. Skiktet av ungträd under de 25 lämnade träden eller på de slutavverkade schackrutorna behöver bara vara 2,5 meter höga när de börjar räknas som skog.

Det finns ingen storleksgräns för hur vidsträckta hyggena med ”skärmar” med 25 träd per hektar får vara, med underväxt av 2,5 meter höga småträd.

Intelligande schackrutor med skog kan avverkas när den första rutans småträd nått 2,5 meters höjd.

Det långsiktiga perspektivet får inte förbises. Istället för en genomgripande omvärdering av trakthyggesbrukets lämplighet och stegvis tilltagande brukande av skogar som behålls flerskiktade, riskerar vi få en statistik som antyder ett tilltagande hyggesfritt brukande trots att det är trakthyggesbruk. Omfattande tillämpning av skärmställningar på stora arealer kan redovisas som hyggesfritt. Om skärmträden senare önskas tas ut som timmerträd, kan andra marker som nyligen avverkats och skärmställts istället räknas in i statistiken, så som Sveaskog plägar göra med skogar som "avsatts" för naturvård och något år senare omförs till produktionsskog för att avverkas, alltsedan Herman Sundqvists tid som skogschef vid Sveaskog. På så vis kan en stor areal bokföras som "hyggesfritt" samtidigt som trakthyggesbruket med slutavverkningar fortsätter.

Rapporten som lägger fram förslaget till denna nya definition negligerar helt och hållet den omfattande forskning som visar på stora växthusgasutsläpp vid kalhuggning, och å andra sidan att selektiv avverkning av träd då skogen behålls med befintligt fält- och bottenskikt, behåller kolet i marken.

Det är tvivelaktigt att tillämpa begreppet "godkänd förnygring" (som är ett Skogsvårdslagens kriterium vid trädodling på ett hygge) då ett skikt av ungräd av endast 2,5 m höjd enligt Skogsstyrelsen ska godkännas både under en skärm och i en hyggeslucka, för att ge klartecken till utglesning av skärmen tills endast 25 träd återstår, och i en lucka utlösa att angränsande skog i en "schackruta" får avverkas.

Den föreslagna definitionen

- är en parallell till hur skogsnärings lobby och dess myndighet förändrat statistiken för skyddad skog för att blåsa upp arealen för skyddad skog genom att räkna in improduktiva, tillfälligt undantagna, och andra irrelevanta arealer.

- är en parallell till hur Skogsstyrelsen under sin nuvarande GD undergrävt arbetet med att dokumentera och skydda skogarnas nyckelbiotoper. Det förtjänstfulla pionjärarbete som myndigheten gjorde på 90-talet för att finna och skydda nyckelbiotoper har förbytts i dess motsats.

Vi vill avfärda Skogsstyrelsens föreslagna definition av hyggesfritt skogsbruk, av skäl som framgår i detta remissvar.

Skogsstyrelsens förslag till ny definition

"Hyggesfritt skogsbruk på skogsmark med produktionsmål innebär att skogen sköts så att marken alltid är trädbevuxen utan att det uppstår några större kala ytor."

Kritik av förklaringarna, som är substansen i definitionen

Skogsstyrelsens förslag till ny definition för hyggesfritt skogsbruk kan tyckas positiv och invändningsfri. Det är först när "förklaringarna" nagelfars som bristerna kan upptäckas.

Det hyggesfria skogsbruket kan inte definieras utifrån begrepp och termer som används i plantageskogbruket. Vi konstaterar i samklang med remissen att ett behov finns av att reglera avverkningar så inte skogen glesas ut alltför mycket utan att få den skötsel som behövs för god utveckling. Det är inte säkert att det behovet uppfylls bäst av att hålla fast vid en kurva i ett diagram som finns i en bilaga till de allmänna råden till 5§ i skogsvårdslagen, utformad med trakthyggesbruket som norm och som visar den nivå på virkesförrådet där lagen stadgar en plikt att kalhugga och anlägga en ny skogsplantering på den aktuella trakten ("beståndet") beroende på trädens grundtevägda medelhöjd. Måtten på godkänd "förnygring" i en trädplantage är inte relevanta och inte ändamålsenliga att tillämpa i en olikåldrig flerskiktad skog med små gläntor. Medan trakten ("beståndet") i trakt-

hyggesbruket anläggs och sköts, i strävan efter monokultur, för att ha en enda ålder – vara likåldrigt - så har den hyggesfritt brukad kontinuitetsskogen träd i alla åldrar samtidigt.

Hyggesfritt skogsbruk, måste innebära att skogsägaren kan visa en plan för att bruka skogen hyggesfritt, eller åtminstone gjort en åtgärd, vanligtvis genomfört en avverkning för att få gagnvirke men utan att ingreppet resulterat i en enskiktad skogsstruktur. Däremot kan det inte vara ett kriterium som det föreslås i remissen, att vid ett tillfälle uppge en intention. Att uppge en intention skulle givetvis underlätta statistikinsamling men inte borge för statistikens tillförlitlighet.

Kriteriet att det räcker att träd är minst 10 meter höga för att avgöra att det är en hyggesfritt brukad skog är märkligt. I synnerhet på goda marker med hög bonitet kan träden nå såväl 20, och i de bästa lägena över 30 meters höjd. Fullskiktad skog på goda marker kan alltid förväntas ha de högsta träden dubbelt så höga som 10 meter även efter en selektiv avverkning som behåller skogens fullskiktning.

Definitionens formulering ”utan att det uppstår några större kala ytor” borde innebära att där ett träd fällts finns yngre träd kvar. I förklaringarna framgår att det betyder ”Vid luckhuggning får inte en enskild luckas storlek överstiga 0,25 hektar. Vid föryngring av ett område med ett system av luckor får områdets genomsnittliga täthet inte understiga 5§-kurvan.” Samt följande ”En ny lucka kan tas upp i anslutning till tidigare upptagen lucka när en enligt skogsvårdslagen godkänd föryngring i den tidigare luckan nått en medelhöjd av minst 2,5 meter.”

Skogsstyrelsens precisering av en kalytas storlek tycks komma ur önskemålet att fortsätta ett trakt-hyggesbruk i mindre skala och så snart som möjligt få avverka kvarlämnade skogsrutor.

Ingen skärmställning borde ingå i definitionen, då det bara är en form av fördröjd slutavverkning och anläggning av likåldriga trädodlingar. Förklaringen ger ”Vid tillämpning av överhållen skärm gäller att skärmens täthet i inledningsskedet inte får understiga 5§-kurvan. Skärmen kan efter hand glesas ut enligt nedan.” Och: ”När en godkänd föryngring etablerats under en skärm kan skärmen glesas ut till halva volymen av vad som anges i 5§-kurvan. När föryngringen nått en medelhöjd av minst 2,5 meter kan skärmen avvecklas.” Då: ”måste minst 25 träd per hektar, som är minst 10 meter höga, lämnas att ingå i det nya beståndet”.

Eftersom ingen arealsgräns anges för sådana skärmställningar så kan vi vänta oss vidsträckta områden med 25 träd per hektar sparade (långt mindre än i en ordinarie fröträdställning på ett hygge), vilka är drygt 10 meter höga, och under dem utbreder sig täta ungträdsodlingar av drygt 2,5 meters höjd. Så skapas ett nytt monokulturlandskap.

Andra definitioner, rörande kalhygge, slutavverkningar och trakthyggesbruk

Skogsstyrelsen tar tillfället i akt att smyga in ett par andra definitioner. Vi tar avstånd från förslaget till definition på hygge, och konstaterar istället att den enkla definitionen i Nationalencyklopedin överensstämmer med den allmänna förståelsen av kalhygge:

Kalhygge:

skogsområde där alla träd avverkats

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kalhygge>

Termen kan användas oavsett syftet med huggningen, och kommer fortsatt att vara så, i motsats till remissens förslag.

Lämnade träd kan stå kvar och termen kalhygge gäller fortfarande, enligt Skogsstyrelsens rådande beskrivning: ”Markberett kalhygge med kvarlämnade evighetsträd” (<https://skogsstyrelsen.se/globalassets/mer-om-skog/skogsskotselserien/skogsskotsel-serien-20-slutavverkning.pdf>)

Skogsbrukssystemet trakthyggesbruk, som innebär avverkning av ett sammanhängande skogsområde innefattar både **kalhuggning**, **fröträdställningar** (med 50 – 150 träd per hektar) eller tätare **skärmställningar** som t. ex. timmerställningar. Trakterna som avgränsas för avverkningen kan göras mycket stora, eller mycket små. När unga trädplantor etablerats under fröträdställningarna avverkas fröträden och när timret nått önskad utveckling avverkas timmerställningar. I samtliga fall blir resultatet en monokultur, en likåldrig odling av ett träslag, som - vare sig träden, som oftast, är planterade, eller etablerade genom naturligt fröfall eller sådd - kan betecknas som plantageskogsbruk.

Det är också möjligt att i statistiken kamouflera trakthyggesbruket på olika sätt, t.ex. genom att avverka i en form som liknar schackrutor, för att komma tillbaka och avverka de kvarlämnade skogsrutorna några år senare när unga trädplantor spirar på hyggesrutorna. Att Skogsstyrelsen vill kalla denna lucka med en 2,5 meter hög trädplantering för skog stoppar inte klimatgasutsläppen vid kalhuggning, låter inte den fauna, flora och funga som är knutna till vuxen skog överleva, ger inga naturturism- eller friluftsvärden och gagnar inte renbetet.

Skogsstyrelsens föreslagna definition på hygge avviker i flera avseenden från den allmänt vedertagna förståelsen av hygge:

- Dels görs här ett försök att i svenska språket etablera jägmästarkårens omskrivning att skog kan föryngras, till yttermera visso genom att skogen avverkas. Skogsstyrelsen vill få termen ”föryngringsavverkning” att användas istället för kalhygge, i samhällets diskussion om hur skogen ska skötas. I Svenska Akademiens ordlista framgår att *föryngra* betyder att göra yngre eller ungdomligare (<https://svenska.se/saol/?hv=lnr26333>). Var och en kan konstatera att inget träd blir yngre, ej heller blir den befintliga skogen ungdomligare, utan träden kapas vid stambasen och dör. Tidigare har inom skogsbruket använts den tämligen tydliga och träffande termen slutavverkning för kalhuggning. Nu vill myndigheten få allmänheten och nationen och alla som har synpunkter på skogsbruket att uppfatta slutavverkning som en föryngringskur. Slutavverkning, som är en riktigare term, har använts både för att ta upp ett helt kalt hygge och ett hygge med fröträdställning, av Skogsstyrelsen, SLU, Skogsindustrierna och LRF Skogsägarna (<https://skogsstyrelsen.se/globalassets/mer-om-skog/skogsskotselserien/skogsskotsel-serien-20-slutavverkning.pdf>)

Avsikten är även att införliva olika metoder för slutavverkning (som per se inte är hyggesfritt) inom Skogsstyrelsens nya definition av hyggesfritt skogsbruk. En skärmställning avvecklas normalt i två eller flera ingrepp och luckhuggning är en etappvis slutavverkning enligt Skogsskotselserien nr 20, Slutavverkning. Inget av dessa skötselsätt kan alltså sägas vara hyggesfritt skogsbruk, utan olika former av trakthyggesbruk. Det nya förslaget till definition av hyggesfritt är en lurig lek med ord.

- Dels används begreppen skärmställning och luckhuggning på ett missledande sätt då bägge metoderna hör hemma inom trakthyggesbruket. Beträffande skärmställning säger Skogsskotselserien att det finns i huvudsak tre olika former av slutavverkning: Kalhuggning, fröträdställning och skärmställning. Även Luckhuggning är ett sätt att slutavverka: ” finns även en del andra sätt att slutavverka ett äldre bestånd. Metoderna har det gemensamt att det gamla beståndet avverkas i etapper genom att en liten bit i taget avverkas, dvs. man gör luckor, små ”hyggen”, som sedan utvidgas. Metoderna har fått olika namn beroende på vilken form de små ”hyggena” har. I Sverige talar man framförallt om luck- och kanthuggning.” (<https://skogsstyrelsen.se/globalassets/mer-om-skog/skogsskotselserien/skogsskotsel-serien-20-slutavverkning.pdf>)

Synpunkter på remissens rapportdel

Frågan är vad Skogsstyrelsen uppnår med ändringen och vad som blir klarare. Är vinsten att kala ytor därmed får räknas in i hyggesfritt, bara de inte är ”större”? Den antropocentriska ”skogskänslan” i Skogsstyrelsens 2017 års definition ersätts nu av att de gamla kurvorna till § 5 och § 10 i skogsvårdslagstiftningen får ett nytt användningsområde. Mycket av fokus ligger på att definiera hur luckor och skärmar ska kunna användas, inte på att underlätta för skogsbruk i flerskiktade eller fullskiktade skogar som glesas ut olika mycket för olika utvecklings- och trädslagsval.

Om vi antar att vinsten med utbytt definition ska vara att kunna mäta och redovisa en större areal som hyggesfritt brukad skog, så kan det användas för att förbättra skogsbrukets anseende. Kanske är det också så att med den föreslagna definitionen så öppnas potentialen för de tidigare motståndarna mot hyggesfritt skogsbruk bland skogsbolagen att benämna sitt skogsbruk för hyggesfritt? Kostnaden för det är egentligen bara att lämna 25 ”vuxna” träd per hektar enligt förslaget.

Skogsindustrin i landet efterfrågar i stort sett endast två trädslag; tall och gran. I den dikotomi som skogsbrukets ledande företrädare manar oss att tro på, så finns bara blädning och trakthyggesbruk som skötselsystem. En korrekt uppgift är att av de två trädslagen kan endast gran i plantstadiet utvecklas i skugga, medan tall i plantstadiet är ljuskrävande. Det har tidigare lett till slutsatsen att endast gran kan utvecklas i hyggesfritt skogsbruk. Fast bara på vissa platser där granen växer idag (vi förväntas inte upptäcka att det går att bläda överallt där granen växer, om skogen bara är flerskiktad). Enligt trakthyggeshegemonins ihopblandning av begrepp så går det inte att bedriva hyggesfritt skogsbruk för tall då den inte klarar av skuggig blädningsskog. En utglesad, flerskiktad, tallvänlig, ljusöppen skog som inte är kalhuggen, är otänkbar ur en sådan synvinkel. Och likväl har ståtliga timmertallar utvecklats historiskt i gles, flerskiktad skog.

Så, en vinst för skogsbolagen skulle bli att få kalla trakthyggesbruket för hyggesfritt när småträd växer upp och blir 2,5 meter höga under en skärm av glest lämnade större träd. Kanske lyckas jägmästarna få till riktigt ”jämna” ungsogar – monokulturer - under den lämnade skärmen. En del skogsbolag kanske föredrar att istället för skärmar utnyttja möjligheten att göra hyggen som schackrutor 50 meter gånger 50 meter stora, och komma tillbaka och ta de resterande skogsrutorna när plantagerutorna blivit 2,5 meter höga. För att anlägga plantager även på dem. Fastighetsverket provar redan på att göra ”schackrutehuggningar”.

Vår bestämda uppfattning är dock att dessa anpassningar av trakthyggesbruket inte har något att göra med ett långsiktigt hyggesfritt brukande.

De skogar som utvecklats före industrialismens och skogsindustrins genombrott hade de grövsta och kvalitativt bästa timmerträden, och de anlades inte genom kalhuggning, maskinell markberedning och plantering. Skogsdynamikens variationer har beskrivits i forskningen och ska inte redovisas här, men störningsfaktorer som stormar, brand, rötangrepp, insektsfluktuationer, översvämningar har skapat mindre till större öppningar i skogen där nya träd har kunnat gro och växa. I synnerhet jägmästare på chefsbefattningar verkar ha svårt att ta in att skogen haft en 300 miljoner års tillvaro med skiftande dynamik innan skogliga planerare kom in och drog upp ”beståndsgränser” för slutavverkning och anläggning av trädplantager. De skogsbrukssätt som baseras på skogens egen växtkraft och dynamik som medger att kontrollerat och balanserat skörda överskottet av träd utan att överskrida skogens produktions- och regenerationsförmåga förminskas och avfärdas i remissrapporten som ”skogsfilosofier”, istället för att ges en systematisk beskrivning efter sina förtjänster. Vi ser fram emot att i nästa remiss om definition av hyggesfritt skogsbruk få läsa om vilken filosofi som ligger bakom skogsbolagens krav på ständigt ökad avkastning i sina kvartalsrapporter, som pressar ner antalet anställda för att sänka kostnaderna och därmed pressar ner möjligheten för folk i skogsbygderna till en försörjning. Den filosofin kräver att skogen ska bort och ersättas av snabbväxande trädplantager.

Den ensidiga inriktningen på snabb volymtillväxt har lett till god ekonomisk utveckling för massa- och pappersindustrin på bekostnad av variationen och i princip allt annat som skogen kan ge.

Vid en närmare betraktelse kan vi se två former av skogsexploatering som inte är skogsskötselsystem i egentlig bemärkelse. Det ena är dimensionshuggningar som exploaterar en region på de grövsta timmerträden, och sedan systematiskt på allt klenare dimensioner tills regionens skogar tömmts på allt timmer av värde, och det kan ta årtionden, kanske århundraden för ett kapital av timmerträd att utvecklas. Det andra är kalhyggesbruk, då en region successivt skalas bar från sina skogar. Markerna kan lämnas till sitt öde, eller (som i Sverige) planteras som trädåkrar. Inte i något av fallen är det ett system för att sköta befintlig skog att kontinuerligt leverera nyttigheter.

Det är noterbart att skogens roll för klimatet är exkluderat från remissen och remissrapporten. Det framgår inte att nordliga skogar lagrar det mesta av kolet långsiktigt i marken och inte i träden. Åtminstone en av rapportförfattarna har i såväl vetenskapliga som populariserade kanaler förfäktat att ett intensivt drivet trakthyggesbruk med genomgripande produktionshöjande metoder skulle vara det bästa för att öka koldioxidupptaget hos skogen. Vilket förmodligen skulle vara korrekt, givet att ett antal orealistiska kriterier sätts upp som utgångspunkt; att vi har mycket lång tid som kanske ett eller ett par hundra år tillgodo för att nå effekt, att det lågkvalitativa snabbväxande virket används till långlivade produkter som inte förbränns, troligen även att de gamla naturskogarna som hyser den mesta biologiska mångfalden slutavverkas och ersätts av intensivt växande plantager, med mera. I rapportens underlag refereras inte den omfattande forskningen som visar på omfattande koldioxidemissioner från marken vid kalhuggning och att stående skog är mest effektiv att omedelbart tjäna som kolsänka nu före år 2030 under den kritiska period när utvecklingen för klimatet måste vändas, och att ett selektivt uttag av träd inte orsakar omfattande koldioxidutsläpp som trakthyggena (framträdande forskning av bl.a. naturgeografen Anders Lindroth).

Men klimatet är ett tungt vägande skäl att premiera hyggesfritt flerskiktat skogsbruk som aldrig kal-lägger marken, varken i luckhyggen eller under skärmar.

Vi noterar också att rapportförfattarna inte är så nogräknade när det gäller att framställa **Naturskyddsföreningens** syn på hyggesfritt skogsbruk. I ett försök att hitta en aktuell referens används i rapporten den summariska förklaring av hyggesfritt skogsbruk som vi i Luleåkretsen använde i en inbjudan till ett informationsmöte. "Naturskyddsföreningen ger faktiskt begreppet någon typ av definition i sina beskrivningar av aktiviteter/skogskvällar som handlar om hyggesfritt skogsbruk: "Hyggesfritt skogsbruk, eller kontinuitetsskogsbruk som det kallas med ett fackuttryck, innebär avverkning av utvalda träd, utan att hela skogen avverkas (Naturskyddsföreningen, 2019)".

Avslutningsvis

Det sätt på vilket beslutet ska fattas är anmärkningsvärt. I detta ärende tycks Skogsstyrelsens generaldirektör ha utsett sig själv till beslutsfattare. Det är inte sakkunniga på berörd avdelning som beslutar.

Det är allmänt känt att det inte finns något förtroende för den sittande generaldirektören Herman Sundqvist utanför de intressekretsar som driver på för ökat uttag av råvara ur skogarna och försvagade instrument för naturskydd. Denne generaldirektör har redan före denna utredning tillkännagivit sin ståndpunkt offentligt i uttalanden där han påstår att det inte finns kalhyggen längre.

En GD som inte vill att samhället ska se hur omfattande kalhyggen är, kan inte väntas ta ett oberoende, sakligt och väl avvägt beslut om en definition för hyggesfritt skogsbruk.

Luleå 2021-05-09

För arbetsgruppen för hyggesfritt skogsbruk, Luleåkretsen av Naturskyddsföreningen

Lars Andersson